

DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-274-4-53-62>

УДК 338.2:332.1

ФОРМУВАННЯ ПОВОЄННОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПИТАННЯ ФІНАНСУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Швець Н.В., Шевцова Г.З.

BUILDING A POST-WAR MODEL OF UKRAINE'S ECONOMY: FUNDING AND MANAGEMENT ISSUES

Shvets N.V., Shevtsova H.Z.

У статті досліджено перспективні джерела зовнішньої фінансової підтримки формування повоєнної економічної моделі і розроблено рекомендації щодо забезпечення ефективного використання нових можливостей з урахуванням особливостей децентралізованого управління та євроінтеграційного потенціалу України.

В умовах збройної російської агресії і великих втрат людських та фінансово-економічних ресурсів актуальними є питання досягнення стійкості економіки, оцінювання економічних наслідків війни, внутрішнього і зовнішнього потенціалів відбудови країни, вибору механізмів, інструментарію та сценаріїв повоєнного відновлення економіки. Вже сьогодні зрозуміло, що Україна потребує формування нової економічної моделі, побудованої на інноваційній основі, в якій провідну роль мають зіграти регіони. Тому важливо продовжувати розпочаті до війни реформи децентралізації та осучаснення системи управління національною економікою згідно з європейськими стандартами.

У статті виділено та проаналізовано три ключові потенційні джерела фінансових ресурсів для відновлення і модернізації економіки України: (1) спеціально створені фонди для макрофінансової підтримки; (2) арештовані російські активи; (3) фонди ЄС, доступні країнам-кандидатам. Основна увага приділена останньому джерелу як найбільш важливому з точки зору втілення докорінних стратегічних змін в українській економіці та повнішого використання євроінтеграційного потенціалу України.

За результатами дослідження і систематизації доступних для країн-кандидатів програм ЄС обґрунтовано актуальність та перспективність для України програм «Інструмент допомоги перед вступом». Розкрито її особливості та фінансовий механізм, заснований на взаємозгодженні програмних цілей.

Розроблено рекомендації щодо подальшої імплементації в Україні європейського підходу смартспеціалізації, розвитку міжрегіонального, транскордонного партнерства і створення інформаційного, організаційного та інституційного забезпечення задля швидкої розумної трансформації української економіки на основі знань та інновацій.

Ключові слова: повоєнна модель економіки, децентралізоване управління, фінансування, смартспеціалізація, партнерство, Європейський Союз

Вступ. Невмотивоване вторгнення російських військ спричинило великі втрати людських та фінансово-економічних ресурсів України. Військові дії ще далекі від завершення, проте вже сьогодні робляться певні кроки для повернення країни до мирного життя та активно обговорюються стратегічні питання відбудови і повоєнного розвитку національної економіки.

21 квітня 2022 р. Указом Президента України № 266/2022 було утворено Національну раду з відновлення України від наслідків війни. У липні поточного року на Міжнародній конференції в Лугано було презентовано План відновлення та розвитку [1], основними цілями якого проголошено забезпечення соціальної, економічної та екологічної стійкості, швидке відновлення через ефективні рішення, модернізацію країни задля економічного зростання та збільшення добробуту українського населення.

За результатами конференції, в якій брали участь глави держав та високі представники європейських країн, Канади, США, Республіки Кореї, Японії, прийнято Декларацію Лугано, у якій визначено керівні принципи процесу відновлення України (*Lugano Principles*), а саме: партнерство; спрямованість на реформи; прозорість, підзвітність і верховенство права; демократична участь; залучення багатьох зацікавлених сторін; гендерна рівність та інклюзія; сталий розвиток [2]. Зазначені принципи мають стати вихідними правилами для подальшої розробки та впровадження програм, проектів відбудови і трансформації української економіки. Їх дотримання стане гарантією потужної фінансової і технічної підтримки з боку цивілізованого суспільства та прискорить процес інтеграції України в Європей-

ській Союз. Досягнення такої амбітної мети потребує інституційного перезавантаження країни та імплементації новітніх підходів до управління національною економікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українськомунануковому та експертному середовищі вже з перших місяців російської збройної агресії розпочалися дискусії щодо шляхів забезпечення стійкості економіки в умовах воєнного часу, прогнозів економічних наслідків війни, внутрішнього і зовнішнього потенціалів відбудови країни, вибору механізмів, інструментарію та сценаріїв повоєнного відновлення економіки. Фахівці обговорювали першочергові заходи з «перезапуску» економіки у воєнних умовах [3] та необхідність формування власної візії післявоєнного розвитку з акцентом на структурну перебудову української економіки [4]. Стратегічна складова плану відновлення має базуватися на ідеї модернізації, що означає перехід від сировиноорієнтованої низькотехнологічної економіки до конкурентоспроможної економічної системи, заснованої на сучасній високотехнологічній і цифровізованій промисловості [5].

Аналізуючи наслідки російської агресії, вітчизняні вчені пропонують певні заходи для збереження, відновлення і розвитку соціально-трудового потенціалу України. Так, В. Антонюк [6], О. Новікова, Я. Остафійчук, І. Новак [7] роблять акцент на демографічних проблемах, кризовій ситуації на ринку праці, обумовленій порушенням ланцюжків створення вартості, скороченням робочих місць, зростанням безробіття та еміграцією робочої сили. Пріоритетними завданнями соціально-економічної політики мають стати збереження і нагромадження людського капіталу, зокрема модернізація системи освіти і підготовки кадрів на основі європейських стандартів, розробка і впровадження комплексу заходів із стимулювання повернення вимушених зовнішніх мігрантів в Україну. Автори також наголошують на важливості трансформації взаємодії держави і інститутів соціально-трудової сфери та пропонують певні нормативно-правові заходи щодо збереження робочих місць, залучення для їх фінансування коштів ЄС.

Науковці активно проводять секторальні дослідження, в яких розкривають наслідки та проблеми, спричинені збройною агресією, в промисловості [8; 9], аграрному секторі [10], сферах туризму [11], фінансів [12] та окреслюють напрями їх розв'язання в рамках загальної політики повоєнного відновлення.

Ураховуючи важливу роль регіонів в сучасній парадигмі децентралізованого управління національною економікою, науково-практичний інтерес представляють дослідження підходів до управління та шляхів повоєнного відновлення і розвитку регіональних економік. Масштабну роботу з оцінювання соціально-економічних втрат регіонів проведено вченими Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України [13]. За результатами дослідження розроблено ряд рекомендацій для органів регіонального управління, зокрема пропозиції щодо методики моніторингу переміщених осіб, сприяння релокації суб'єктів підприємницької дія-

льності на безпечні території, підтримки інтернаціоналізації бізнесу, оперативної дерегуляції в податковій і митній сферах, лібералізації трудових відносин для збереження трудового потенціалу підприємницького сектору.

О. Снігова [14], концентруючи увагу на старопромислових регіонах, підкреслює необхідність оновлення державної політики структурної трансформації економік таких регіонів в контексті повоєнного відновлення України. Авторка наголошує на важливості узгодження цілей регіонального управління із загальнонаціональними цілями структурної перебудови країни та впровадження в практику на місцях підходів, принципів та інструментів європейської регіональної політики.

Н. Мартинович, П. Лешенко [15] пропонують для вирішення завдань регіонального розвитку використати спеціальний економіко-правовий режим – території пріоритетного розвитку. На думку науковців, такий режим є дієвим інструментом подолання проблем регіонів у повоєнному періоді через активізацію підприємництва та покращення інвестиційного клімату.

Слід зазначити, що регіональний контекст закладений і в Плані відновлення України, реалізацію якого заплановано через використання регіонально-сфокусованого та параметричного підходів, що включає локалізоване здійснення проєктів з фінансовою підтримкою від певних міжнародних партнерів [1; 16]. Водночас акцент тут робиться переважно на коротко- та середньострокових заходах з відбудови соціально значущих інфраструктурних об'єктів і житла для українців. Стратегічне ж значення регіонів в частині плану трансформації національної економіки, на наш погляд, враховано недостатньо. Саме регіональні екосистеми мають зіграти провідну роль в формуванні нової економічної моделі України, що потребує продовження розпочатих до війни реформи децентралізації та осучаснення системи регіонального управління згідно з європейськими стандартами.

Перед нашою країною/регіонами, всупереч трагічним обставинам, відкрилися нові можливості для прискореного якісного розвитку. Україна отримала потужну партнерську підтримку з боку розвинутих країн світу та статус кандидата в члени ЄС. Цей історично значущий факт суттєво змінює інституційні та фінансові умови для реалізації стратегічних планів відбудови й модернізації України. Але система управління національною економікою, включаючи її регіональний рівень, має бути готова акцептувати та ефективно використати нові можливості.

Мета статті – визначення перспектив зовнішньої фінансової підтримки побудови повоєнної економічної моделі і розроблення рекомендацій щодо забезпечення ефективного використання нових можливостей з урахуванням особливостей децентралізованого управління та євроінтеграційного потенціалу України.

Викладення основного матеріалу дослідження. На сьогодні можна говорити про формування де-

кількох джерел фінансування програм/проектів трансформації української економіки, а саме:

- макрофінансова підтримка України зі спеціально створених фондів;
- арештовані російські активи;
- надходження з фондів ЄС через програми для країн-кандидатів.

Перший потік утворюється через спеціальну акумуляцію коштів для фінансування відбудови та реконструкції України. Так, у травні поточного року Європейським Союзом запропоновано створення міжнародної координаційної платформи *Ukraine reconstruction platform* як головного стратегічного органу управління, відповідального за реалізацію схваленого плану реконструкції України. Також Європейська комісія ініціювала формування механізму *Rebuild Ukraine* як основного правового інструменту для макрофінансової підтримки української економіки через поєднання грантів і позик. Відповідний механізм буде закладено до бюджету ЄС для забезпечення прозорості, підзвітності й надійного фінансового управління зазначеною ініціативою з чітким зв'язком інвестицій та реформ. Розроблення такого механізму базуватиметься на досвіді ЄС у рамках Фонду відновлення та стійкості (*Recovery and Resilience Facility*), але адаптуватиметься до безпрецедентних викликів відбудови України та супроводу її на європейському шляху [17]. В липні 2022 р. на конференції у Лугано зазначені ініціативи було схвалено всіма країнами-учасниками.

25 жовтня в Берліні відбулася конференція за участю української влади, керівників ЄС, представників G7 та інших міжнародних партнерів, на якій було представлено другу версію Плану відновлення України та презентовано концептуальне бачення структури і функціонування міжнародної платформи відбудови України, яка отримала назву *Recover Ukraine* [18; 19]. Схвалений учасниками конференції План стає основою для визначення Європейським Союзом та іншими донорами пріоритетних сфер і конкретних проектів, обраних для фінансування відновлення та модернізації України. Платформа координуватиме діяльність донорів, міжнародних установ і української влади та забезпечуватиме прозорість, моніторинг задля уникнення корупції й відстежуватиме прогрес у реалізації запланованих етапів.

Фінансовий механізм, на думку експертів Німецького фонду Маршалла США (*German Marshall Fund of the United States*) [19], має передбачати формування фінансових потоків для України від країн «Великої сімки» та інших партнерів через мультидонорські фонди в міжнародних фінансових інституціях. Вибір такого механізму пояснюється прагненням мобілізувати сильні сторони різних банків розвитку і використати готові рішення для фінансування програм відновлення.

Другий потужний потік фінансування Плану відновлення України можуть утворити арештовані

російські активи. Водночас міжнародні фахівці зазначають, що це фінансове джерело можна буде використати тільки в довгостроковій перспективі. Насамперед мова йде про заморожені активи центрального банку РФ, але для залучення цих коштів необхідно створити правову базу в країнах-партнерах, що потребує додаткового часу. Вилучення замороженої російської приватної власності є менш перспективним варіантом, оскільки він, імовірно, буде пов'язаний з численними і тривалими судовими процесами.

На нашу думку, для втілення докорінних стратегічних змін в українській економіці доцільно ретельно дослідити третє потенційне джерело фінансових ресурсів, доступ до якого відкривається через отримання Україною статусу кандидата в члени ЄС. Зокрема, вже сьогодні треба звернути пильну увагу на програму «Інструмент допомоги перед вступом» (*Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA*).

IPA націлено на здійснення політичних, інституційних, правових, адміністративних, соціальних та економічних реформ в країнах-кандидатах і забезпечення їх наближення до європейських цінностей та узгодження з політикою ЄС задля досягнення стабільності, безпеки і процвітання [20]. На період 2021-2027 рр. розпочата програма IPA III, до якої Україна, на думку експертів [21], зможе повноцінно долучитися у 2023 р.

Реалізація зазначеної програми побудована на суворих, але справедливих умовах фінансування з фондів ЄС, що продиктовано прагненням трансформувати інституційне середовище країн-кандидатів для забезпечення досягнення ними певних критеріїв вступу до Європейського Союзу. Перелік цих критеріїв узгоджено з цілями програми IPA III та кореспондується з п'ятьма її тематичними вікнами (рис. 1) [20; 22]. Останні визначені у партнерстві з бенефіціарами IPA III, державами-членами і Європейським парламентом та встановлюють пріоритетні сфери для фінансування.

Важлива конструктивна особливість цієї програми полягає в спрямованості на одночасне реформування державної системи в країнах-кандидатах і зміцнення, розширення конкурентних переваг економік. Останнє, зокрема, планується досягати через активізацію інноваційної діяльності, трансфер нових технологій, розвиток освіти, розширення доступу до дослідницької інфраструктури ЄС, міжнародну співпрацю тощо. Згідно з Регламентом IPA III [20], зазначені процеси мають бути забезпечені застосуванням моделі чотириланкової спіралі, що передбачає взаємодію між науковою сферою, бізнесом, владою та громадянським суспільством. Така модель формує в країнах/регіонах сприятливе середовище для розумного вибору пріоритетних сфер розвитку і є одним із стовпів підходу смартспеціалізації (*Strategy for Smart Specialisation, S3*, або нова тотожна назва – *Research and Innovation Strategies for Smart, RIS3*).

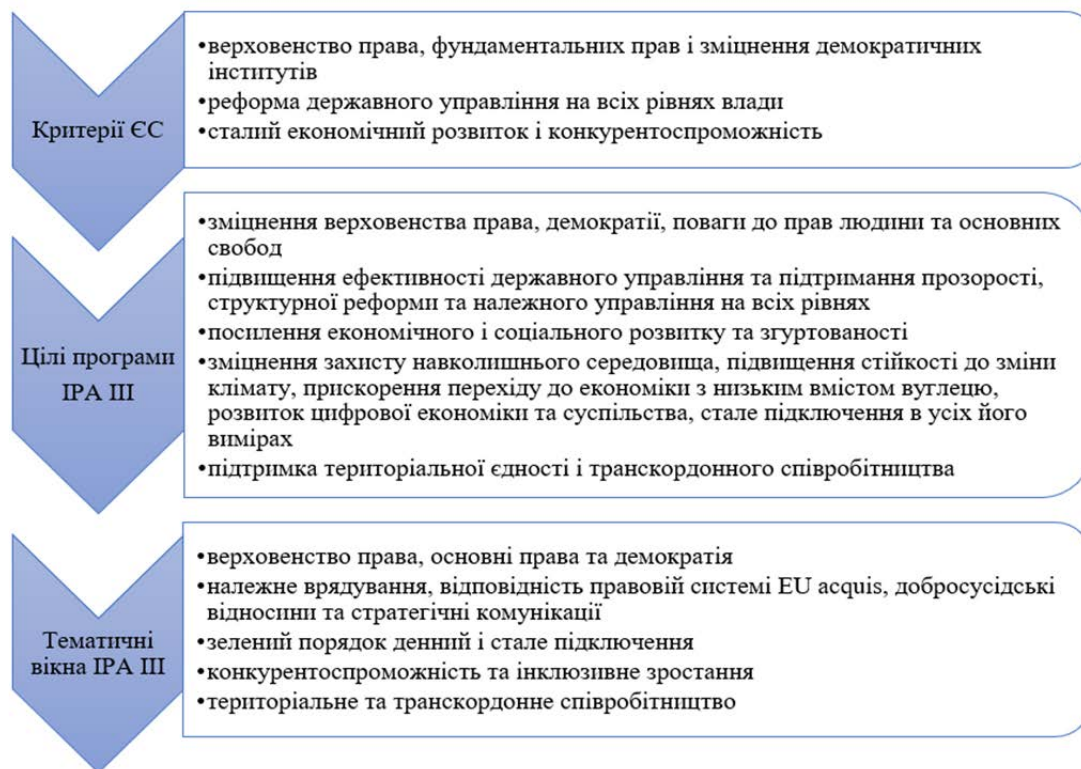

Рис. 1. Узгодження критеріїв, цілей та тематики реформ в країнах-кандидатах на вступ до ЄС

Джерело: побудовано авторами на основі [20; 22]

RIS3 є актуальним інструментом європейської політики досліджень і інновацій, що передбачає виявлення та цілеспрямовану підтримку унікальних внутрішніх можливостей певних територій до трансформації економік та їх інноваційного розвитку [23]. Смартспеціалізація стала базовою концепцією політики згуртованості Європейської Комісії на 2014-2020 рр. і складова частиною Стратегії EUROPE 2020. Застосування країнами/регіонами ЄС підходу RIS3 з метою прискорення структурної модернізації економік продовжено й у наступному семірічному періоді стратегування.

Сучасна європейська методологія стратегічного управління інноваційним розвитком, звісно, має бути імплементована і в країнах, що прагнуть увійти до ЄС. Саме тому програма ІРА ІІІ передбачає підтримання реалізації країнами-кандидатами стратегій смартспеціалізації.

Доцільно згадати, що в Україні втілення політики смартспеціалізації офіційно розпочалося у 2018 р. До початку війни українські регіони значно просунулись у розробленні стратегій смартспеціалізації, але з розгортанням повномасштабних військових дій на українських територіях цей процес був фактично зупинений як на місцях, так і на вищих щаблях державного управління. Але з початком процесів розроблення планів повоєнного відновлення України та її регіонів робота регіональних стейкхолдерів з розроблення стратегій смартспеціалізації має отримати нову динаміку.

У цьому контексті варто підтримати думку І. Підричевої і В. Омеляненка [24], що разом з Планом відновлення та соціально-економічного розвитку України мають бути розроблені регіональні стратегії розумної спеціалізації, спрямовані на докорінні структурні зміни і перехід від аграрно-сировинного до індустріально-інноваційного типу економіки. Успішне вирішення цього завдання можливе тільки за умови розвитку національних і регіональних інноваційних екосистем та організації ефективних інноваційних процесів не лише на рівні регіонів, а й у містах та громадах [25; 26].

Отже, активізація ендегенного потенціалу регіонів та подальша імплементація підходу розумної спеціалізації є однією з передумов швидкого відновлення і розвитку української економіки. У теперішній ситуації напрацьовані раніше практики підприємницького відкриття мають бути залучені для структурної перебудови і модернізації регіонів з урахуванням внутрішнього переміщення ресурсів та їхньої повоєнної територіальної концентрації.

Багато підприємств було евакуйовано та відновили свою діяльність у більш безпечних регіонах України. Наприклад, за даними Луганської ОДА, 117 суб'єктів малого та середнього бізнесу області перемістилися у різні частини країни. Переважна їхня кількість розташовувалася в Київській (30%) та Дніпропетровській (22%) областях. Це представники легкої, хімічної промисловості, деревообробної, транспортної галузей машинобудування, будівництва та ІТ-сектору.

Підприємства-переселенці мають активно долучитися до розумних спеціалізацій територій нового розміщення, примножуючи ресурси та компетенції і надаючи додатковий імпульс процесу підприємницького відкриття для пошуку нових точок регіонального зростання. В рамках регіонального смарт-стратегування робочим групам RIS3 доцільно максимально залучати потенціал наявних кластерних утворень підприємницького середовища. Активізація кластерного руху сформує передумови для швидкої розбудови регіональних економік через консолідацію ресурсів, генерування інновацій та підвищення конкурентоспроможності.

В умовах катастрофічної втрати ендегенного економічного потенціалу та потреби в колосальних

фінансових ресурсах в Україні необхідно поширювати практику внутрішнього та зовнішнього співробітництва. Активізація партнерства на регіональному і національному рівнях дозволить прискорити структурні й інноваційні зміни через прийняття узгоджених, взаємодоповнюючих рішень, поєднання активів і зусиль, обмін найкращими практиками та цінними знаннями [27; 28].

Принцип партнерства закладений у багатьох європейських програмах розвитку, що обумовлено завданнями покращення їх ефективності з акцентом на ключові пріоритети політики розвитку ЄС та раціоналізації використання спільних фондів Союзу. На аналогічних підходах ґрунтується і програма ІРАІІІ, що розглянута вище.

Рис. 2. Відповідність тематичних пріоритетів ІРА цілям Європейського фонду регіонального розвитку

Джерело: побудовано авторами на основі [22; 29; 30]

Так, п'яте тематичне вікно зазначеної програми (див. рис. 1) охоплює діяльність з транскордонного співробітництва, що може відбуватися у такі способи:

співробітництво IPA-IPA СВС – між двома і більше бенефіціарами IPA III, які мають спільний кордон;

співробітництво Interreg-IPA СВС – між принаймні однією країною-членом ЄС та одним або кількома бенефіціарами IPA III із суміжними сухопутними прикордонними регіонами;

співробітництво в рамках програм транснаціональної та міжрегіональної співпраці Європейського фонду регіонального розвитку (*European Regional Development Fund, ERDF*) [20; 22].

У поточному стратегічному циклі бенефіціарами програми IPA III є Албанія, Боснія та Герцеговина, Косово, Чорногорія, Північна Македонія, Сербія та Туреччина. Жодна з цих держав не має спільних кордонів з Україною, тому два перших типи не можуть бути застосовані для нашої країни (хоча не виключені спільні проекти з Молдовою, яка також отримала статус кандидата на вступ до ЄС). Найбільші можливості, на нашу думку, надає останній варіант – співробітництво за програмами ERDF.

Така співпраця для країн-кандидатів планується в рамках Програми сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва – Глобальна Європа (*Neighbourhood, Development and International Cooperation – Global Europe, NDICI-GE*), яка спрямована на зменшення диспропорцій між рівнями розвитку регіонів різних країн [29]. Участь бенефіціарів IPA III у програмах ERDF визначається державами-учасницями NDICI-GE (тобто країни-члени ЄС запрошують країни-кандидатів). У такому випадку кошти IPA III об'єднуються з Європейським фондом регіонального розвитку і, за доцільності, з фондами NDICI-GE [22; 29].

Механізм фінансування базується на узгодженні цілей і пріоритетів різних програм. Так, тематичні сфери для співробітництва програми IPA III, визначені згідно з Регламентом Європейського територіального співробітництва, приведені у відповідність до стратегічних цілей ERDF (рис. 2). Країни-бенефіціари IPA спільно з регіонами, що беруть участь у програмі співробітництва, за результатами аналізу потреб програмної території та широких консультацій із місцевими стейкхолдерами мають обрати декілька пріоритетних сфер, зазначених рамковою програмою IPA III.

Слід звернути увагу на ціль 1 Європейського фонду регіонального розвитку «Більш конкурентоспроможна і розумніша Європа через сприяння інноваційним та розумним економічним трансформаціям», яка, зокрема, визначає орієнтири для міжрегіонального інноваційного інвестування з фонду. Згідно зі статтею 13 Регламенту ERDF [30], фінансова та консультаційна підтримка інвестицій у міжрегіональні інноваційні проекти спрямовується в спільні

сфери смартспеціалізації регіонів та розбудову потенціалу для розвитку ланцюжків доданої вартості. Водночас четверта підціль зосереджує проектні рішення на розвитку навичок розумної спеціалізації, промислового переходу та підприємництва і, відповідно, створює передумови для успішних трансформацій регіональних економік.

Висновки та рекомендації.

1. На сьогодні для відновлення і модернізації української економіки можна виділити три ключові потенційні джерела фінансових ресурсів: макрофінансова підтримка зі спеціально створених фондів, арештовані російські активи та надходження з фондів ЄС через програми для країн-кандидатів. Саме останнє джерело напряму пов'язане з євроінтеграційним потенціалом України, рівень якого визначатиметься насамперед успішністю реформування державної системи управління та її переходом до норм і принципів ЄС.

2. Найближчим часом основною доступною для нашої країни, як кандидата в члени ЄС, стане програма «Інструмент допомоги перед вступом» в її третій версії, розробленої для реалізації протягом 2021–2027 рр. Через участь в цій програмі Україна також отримає доступ до інших суміжних програм, що фінансуються з фондів Європейського Союзу. Проте, враховуючи особливості фінансових механізмів ЄС, збільшення інвестицій стане можливим лише в разі спроможності України виконувати взяті на себе зобов'язання із впровадження фундаментальних реформ на основі цінностей і стандартів ЄС.

3. Побудова повоєнної моделі економіки України потребує не тільки великих фінансових вкладень, а й значних зусиль у напрямі подальшого переходу до децентралізованого управління національною економікою з використанням новітніх управлінських підходів і принципів. Регіони в новій моделі мають зайняти провідну роль, обравши на основі свого внутрішнього потенціалу пріоритетні сфери економічної діяльності, які здатні забезпечити прискорений розумний розвиток української економіки.

4. Вивчення змісту доступних для країн-кандидатів програм ЄС і регламентуючих їх документів показало, що європейська практика управління розвитком на основі знань і інновацій використовує підхід смартспеціалізації як основу для стратегування регіонального зростання та інструмент досягнення стратегічних цілей ЄС. Україна до війни досягла певних результатів в імплементації методології RIS3, але зараз цей процес практично зупинений через повномасштабні бойові дії. Водночас поновлення у регіонах процесів смартспеціалізації та розвиток відповідних компетентностей є необхідною передумовою долучення до різних європейських програм з подальшою повноцінною інтеграцією до науково-освітнього, інноваційного та економічного просторів ЄС.

5. Одним з основних принципів, розглянутих в ході дослідження програм ЄС, є принцип «партнер-

ства», реалізація якого на регіональному рівні вимагає певних знань і навичок, а також інформаційного, організаційного та інституційного забезпечення. Потенційно доступні для України програми та умови відповідних фінансових фондів потребують ретельного аналізу й систематизації задля створення зрозумілої і зручної для регіональних стейкхолдерів системи інформаційного супроводу. Така система має бути сформована у формі національної цифрової платформи – єдиного інформаційного простору, побудованого за мережевим принципом. Подібна платформа значно пришвидшить пошук і полегшить доступ зацікавлених суб'єктів до потрібної інформації про існуючі джерела фінансування та розроблені для їх використання фінансові механізми, забезпечить прозорість і моніторинг процесу фінансування проєктів відбудови і модернізації української економіки.

6. З набуттям Україною статусу кандидата в члени ЄС суттєво зростають шанси українських територій швидко модернізувати свій економічний потенціал завдяки розширенню джерел фінансування. Але зацікавлені актори мають чітко розуміти, що попередньою умовою фінансування з Європейських структурних та інвестиційних фондів є розробка регіонами якісно обґрунтованих стратегій розумної спеціалізації та відповідних проєктів. Формування RIS3 має базуватися на внутрішньому і зовнішньому партнерстві, європейських цінностях та орієнтуватися на визначені ЄС пріоритети, зокрема зелений та цифровий переходи.

7. Програми/проєкти, що деталізують розроблений План відновлення України, мають обов'язково включати комплекси заходів з розвитку в регіонах навичок розумної спеціалізації та організації міжрегіональної, транскордонної співпраці згідно зі стандартами та принципами ЄС.

Перспективи подальших досліджень автори пов'язують з визначенням напрямів гармонізації національних та регіональних стратегій соціально-економічного розвитку в рамках формування повної моделі економіки України.

Л і т е р а т у р а

1. План Відновлення України. *Національна рада з відновлення*. 2022. Липень. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf (дата звернення: 25.09.2022).
2. Декларація Луганно. *Міжнародна конференція з питань відновлення України (URC 2022)*, Луганно. 4-5 лип. 2022 р. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62cd2e0ba5613c953a9b52d4_Lugano%20Declaration_UA.pdf (дата звернення: 25.09.2022).
3. Жаліло Я. Як швидко "перезапустити" економіку у воєнних умовах. *Економічна правда*. 2022. 17 березня. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/17/684234/> (дата звернення: 20.10.2022).
4. Новіков В. Яка модель для відбудови економіки після війни потрібна Україні. *Економічна правда*. 2022. 16 березня. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684116/> (дата звернення: 20.10.2022).
5. Підоричева І. Ключові завдання повоєнного відновлення України. *Дзеркало тижня*. 2022. 16 червня. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/kljuchovi-zavdannja-povojennoho-vidnovlennja-ukrajini.html> (дата звернення: 22.10.2022).
6. Антонюк В. П. Втрати людського капіталу внаслідок війни як загроза повоєнній модернізації економіки України. *Економіка України*. 2022. № 8. С. 20-33. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.020>.
7. Новікова О. Ф., Остафійчук Я. В., Новак І. М. Зміни трудового та податкового законодавства України в умовах воєнного стану: проблеми і перспективи вдосконалення. *Економіка промисловості*. 2022. № 2 (98). С. 75-90. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry.2022.02.075>
8. Дейнеко Л. В., Кушніренко О. М., Ципліцька О. О., Гахович Н. Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 3-25. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003>.
9. Кіндзерський Ю. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 101-117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.101>.
10. Гаврилишин В. В., Олексин І. І., Цюлька А. Б. Напрями цифровізації кооперативного підприємництва у період повоєнного відновлення України. *Вісник Львівського торговельно економічного університету. Економічні науки*. 2022. № 68. С. 35-41. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-68-05>.
11. Моца А., Шевчук С., Серета Н. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31>.
12. Kornivska V. O. The Role Played by the Digital Transformation of Ukraine's Financial Sector in the Context of Post-War Reconstruction: Opportunities and Risks. *Business Inform.* 2022. № 8. С. 27-35. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-27-35>.
13. Мельник М. І., Лещух І. В. Вплив збройної агресії РФ на ендогенний потенціал регіонів України. *Економіка України*. 2022. № 9. С. 21-44. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.021>.
14. Снігова О. Ю. Державна політика структурної трансформації економіки стропромислових регіонів України в період повоєнного відновлення. *Економіка України*. 2022. № 9. С. 45-57. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.045>.
15. Мартинович Н. О., Лешенко П. А. Розбудова територій пріоритетного розвитку: методичний концепт. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-36>.
16. Короткі огляди публічної політики щодо відновлення України. *Центр економічного відновлення*. 2022. Липень. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62bf29b98177ba6afccd0676_ukr%20-%20URC%20brief%20final.pdf (дата звернення: 25.09.2022).
17. Ukraine: Commission presents plans for the Union's immediate response to address Ukraine's financing gap and the longer-

- termreconstruction. *Europeancommission*. 2022. 18 May. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3121 (дата звернення: 27.09.2022).
18. Богуславець М. Новий план Маршалла для України: платформа у форматі Рамштайн і Фонд відновлення. *Дзеркало тижня*. 2022. 27 жовтня. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/novij-plan-marshalla-dlja-ukrajini-platforma-u-formati-ramshtajn-ta-fond-vidnovlennja.html> (дата звернення: 27.09.2022).
19. Ganster R., Kirkegaard J., Kleine-Brockhoff Th., Stokes B. Designing Ukraine's Recovery in the Spirit of the Marshall Plan. Working paper. *GMF*. 2022. September. URL: https://www.gmfus.org/sites/default/files/2022-09/Designing%20Ukraine%E2%80%99s%20Recovery%20in%20the%20Spirit%20of%20the%20Marshall%20Plan_0.pdf (дата звернення: 15.10.2022).
20. Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council of 15 September 2021 establishing the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1529> (дата звернення: 10.10.2022).
21. Бондаренко О. Кандидатські "бонуси": що дає Україні наближення до членства у ЄС. *Європейська правда*. 2022. 7 липня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2022/07/7/7142723/> (дата звернення: 02.10.2022).
22. Overview - Instrument for Pre-accession Assistance. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. *European Commission*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en (дата звернення: 20.09.2022).
23. Implementing Smart Specialisation: A Handbook / C. Gianelle, D. Kyriakou, C. Cohen and M. Przeor (eds). Brussels : European Commission, EUR 28053 EN, 2016. 122 p. DOI: <https://doi.org/10.2791/610394>.
24. Pidorycheva I., Omelyanenko V. The smart specialisation approach through the prism of the key revisions of the theory of free trade: conclusions for Ukraine. *Economics & Education*. 2022. Vol. 7 (2). P. 52-58. DOI: <https://doi.org/10.30525/2500-946X/2022-2-8>.
25. Pidorycheva I., Shevtsova H., Antonyuk V., Shvets N., Pchelynska H. A Conceptual Framework for Developing of Regional Innovation Ecosystems. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9 (3). P. 626-640. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n3p626>.
26. Kuzior A., Pidorycheva I., Liashenko V., Shevtsova H. and Shvets N. Assessment of National Innovation Ecosystems of the EU Countries and Ukraine in the Interests of Their Sustainable Development. *Sustainability*. 2022. Vol. 14. 8487. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14148487>.
27. Швець Н.В. Розвиток міжрегіонального партнерства в рамках формування стратегії смартспеціалізації. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-71>.
28. Шевцова Г. З., Швець Н. В. Застосування регіонального бенчмаркінгу в процесі смартпріоритизації. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1 (40). С. 47-59. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1\(40\).47-59](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1(40).47-59).
29. Regulation (EU) 2021/1059 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 on specific provisions for the European territorial cooperation goal supported by the European Regional Development Fund and external financing instruments. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1059> (дата звернення: 10.10.2022).
30. Regulation (EU) 2021/1058 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 on the European Regional Development Fund and on the Cohesion Fund. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02021R1058-20210630> (дата звернення: 10.10.2022).

References

- Ukraine Recovery Plan. *National Council for Recovery*. 2022. July. Retrieved from: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf.
- Lugano Declaration. *International Conference on the Restoration of Ukraine* (URC 2022), Lugano. July 4-5. 2022 p. Retrieved from: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62cd2e0ba5613c953a9b52d4_Lugano%20Declaration_UA.pdf.
- Zhalilo Ya. (2022). Yakshvydko "perezapustyty" ekonomiku u voiennykh movakh. *Ekonomichna pravda*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/17/684234/>
- Novikov V. (2022). Yakamodeli diavidbudovy ekonomy? - kypisliavi in ypotribna Ukraini. *Ekonomichna pravda*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684116/>
- Pidorycheva I. (2022). Kliuchovizavdanniapovoiennohovidnovlennia Ukrainy. *Dzherkalotyzhnia*. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/kljuchovi-zavdannja-povojennoho-vidnovlennja-ukrajini.html>.
- Antoniuk V. (2022). War-induced human capital losses as a threat to the post-war modernization of Ukraine's economy. *Ekonom. Ukr.*, 8 (729), pp. 20-33. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.020>.
- Novikova O. F., Ostafychuk Ya. V., Novak I. M. (2022). Changes in the labor and tax legislation of Ukraine under military conditions: problems and prospects for improvement. *Ekonom. promisl.*, 2 (98), pp. 75-90. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry.2022.02.075>.
- Deineko L., Kushnirenko O., Tsyplitska O., Gakhovych N. (2022). Consequences of full-scale military aggression of the Russian Federation for Ukrainian industry. *Ekonom. Ukr.*, 5, pp. 3-25. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003>.
- Kindzerskyi Yu. (2022). Postwar recovery of Ukraine's industry: challenges and features of policy. *Economic Analysis*, 2 (32), pp. 101-117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econ2022.02.101>.
- Havrylyshyn V. V., Oleksyn I. I., Tsolka A. B. (2022). Directions of digitalization of cooperative entrepreneurship in the period of post-war reconstruction of Ukraine. *Herald of Lviv University of Trade and Economics*.

- Economic Sciences*, 68, pp. 35-41. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-68-05>.
11. Motsa A., Shevchuk S., Sereda N. (2022). Prospects of the post-war recovery of tourism in Ukraine. *Economy and society*, 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31>.
 12. Kornivska V. O. (2022). The Role Played by the Digital Transformation of Ukraine's Financial Sector in the Context of Post-War Reconstruction: Opportunities and Risks. *Business Inform*, 8, pp. 27-35. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-27-35>.
 13. Melnyk M., Leshchukh I. (2022). Influence of Russian federation's armed aggression on the endogenous potential of the regions of Ukraine. *Ekonom. Ukr.*, 9, pp. 21-44. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.021>.
 14. Snigova O. (2022). State policy on the structural transformation of economy in old industrial regions of Ukraine in the period of post-war recovery. *Ekonom. Ukr.*, 9, pp. 45-57. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.045>.
 15. Martynovych N., Lyashenko P. (2022). Development of priority development territories: methodological concept. *Economy and society*, 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-36>.
 16. Korotkiy liady publichnoy polityky shchod vidnovlennia Ukrainy. *Tsentrekonomichnohovidnovlennia*. 2022. Lypen. Retrieved from: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62bf29b98817ba6afccd0676_ukr%20-%20URC%20brief%20final.pdf.
 17. Ukraine: Commission presents plans for the Union's immediate response to address Ukraine's financing gap and the longer-term reconstruction. *European Commission*. 2022. 18 May. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3121.
 18. Bohuslavets M. (2022). Novyi plan Marshalladlia Ukrainy: platforma u formati Ramshtaini Fond vidnovlennia. *Dzerkalotyzhnia*. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/novij-plan-marshalladlja-ukrajini-platforma-u-formati-ramshtajni-fond-vidnovlennia.html>.
 19. Ganster R., Kirkegaard J., Kleine-Brockhoff Th., Stokes B. (2022). Designing Ukraine's Recovery in the Spirit of the Marshall Plan. Working paper. *GMF*. Retrieved from: https://www.gmfus.org/sites/default/files/2022-09/Designing%20Ukraine%E2%80%99s%20Recovery%20in%20the%20Spirit%20of%20the%20Marshall%20Plan_0.pdf.
 20. Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council of 15 September 2021 establishing the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III). Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1529>.
 21. Bondarenko O. (2022). Kandydatski "bonus": shchodai Ukraininablyzhennia do chlenstva u Yes. *Yevropeiskapravda*. Retrieved from: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2022/07/7/142723/>
 22. Overview - Instrument for Pre-accession Assistance. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. *European Commission*. Retrieved from: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en.
 23. Implementing Smart Specialisation: A Handbook / C. Gianelle, D. Kyriakou, C. Cohen and M. Przeor (eds). Brussels : European Commission, EUR 28053 EN, 2016. 122 p. DOI: <https://doi.org/10.2791/610394>.
 24. Pidorycheva I., Omelyanenko V. (2022). The smart specialization approach through the prism of the key revisions of the theory of free trade: conclusions for Ukraine. *Economics & Education*, 7 (2). pp. 52-58. DOI: <https://doi.org/10.30525/2500-946X/2022-2-8>.
 25. Pidorycheva, I., Shevtsova, H., Antonyuk, V., Shvets, N. & Pchelynska H. A (2020). Conceptual Framework for Developing of Regional Innovation Ecosystems. *European Journal of Sustainable Development*, 9(3), pp. 626-640. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n3p626>.
 26. Kuzior A., Pidorycheva I., Liashenko V., Shevtsova H. and Shvets N. (2022). Assessment of National Innovation Ecosystems of the EU Countries and Ukraine in the Interests of Their Sustainable Development. *Sustainability*, 14, 8487. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14148487>.
 27. Shvets N. V. Development of interregional partnership within the framework of a smart specialisation strategy. *Economy and society*, 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-71>.
 28. Shevtsova, H. Z., Shvets, N. V. (2021). Applying of Regional Benchmarking in the Smart Prioritization Process. *Visnykekonomichnoy nauky Ukrainy – The Herald of Economic Science of Ukraine*, 1 (40), pp. 47-59. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1\(40\).47-59](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1(40).47-59).
 29. Regulation (EU) 2021/1059 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 on specific provisions for the European territorial cooperation goal (Interreg) supported by the European Regional Development Fund and external financing instruments. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1059>.
 30. Regulation (EU) 2021/1058 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 on the European Regional Development Fund and on the Cohesion Fund. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02021R1058-20210630..>

Shvets N., Shevtsova H. Building a post-war model of Ukraine's economy: funding and management issues

The article investigates the promising sources of external financial support for the formation of the post-war economic model and develops recommendations for ensuring the effective use of new opportunities, taking into account the peculiarities of decentralised governance and European integration potential of Ukraine.

In the context of the armed Russian invasion and large losses of human, financial and economic resources, the issues of achieving economic resilience, assessing the economic consequences of the war, internal and external potentials of the country's reconstruction, choosing mechanisms, tools and scenarios of post-war economic recovery are relevant. It is already clear that Ukraine needs to form a new economic model based on innovation, in which the regions should play a leading role. Therefore, it is important to continue the decentralisation reforms launched before the war and modernisation of

the national economy management system in accordance with European standards.

The article identifies and analyses three key potential sources of financial resources for the restoration and modernisation of Ukraine's economy: (1) specially created funds for macro-financial support; (2) seized Russian assets; (3) EU funds available to candidate countries. The main attention is paid to the last source as the most important in terms of implementing fundamental strategic changes in the Ukrainian economy and fuller use of Ukraine's European integration potential.

Based on the results of the study and systematisation of the EU programs available to the candidate countries, the relevance and prospects of the Instrument for Pre-Accession Assistance for Ukraine are substantiated. Its features and financial mechanism based on the mutual coordination of program goals are revealed.

Recommendations for further implementation of the European approach of smart specialisation, development of interregional, cross-border partnerships and creation of infor-

mation, organizational and institutional support for the rapid smart transformation of the Ukrainian economy based on knowledge and innovation have been developed.

Keywords: *post-war economic model, decentralized governance, financing, smart specialisation, partnership, European Union*

Швець Наталія Вячеславівна – к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, shvets@snu.edu.ua

Шевцова Ганна Зйівна – д.е.н., доцент, головний науковий співробітник відділу регуляторної політики та розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України, shevtsova_hanna@nas.gov.ua

Стаття подана 15.10.2022.